

ואופן העבודה הוא "וניפוש בארעא" - לעבוד עם העולם ועניניו עד שמוסיפים כביכול על הבריאה כפי שהיא מצד עצמה, היינו שמגלים אלקות גם במקום כזה שמצד הבריאה אין שם גילוי אלקות. וכפי שאמרו רז"ל (שבת י, א) "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית".

אמנם, מכיון שהקב"ה ברא את העולם בהגבלות אלו, כיצד אפשר לו לכן אדם להוסיף בו? על זה אמר הכתוב "כי עתה הרחיב ה' לנו" - גם כח זה (שיוכל האדם להרחיב ולהוסיף בבריאה) בא מן השמים.

אוצר החכמה

נו, לד

ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה את יהודית בת בארי החתי ואת בשמת בת אילן החתי

על הפסוק (וישלח לו, ב) "עשו לקח גו' אהליכמה בת ענה בת צבעון החוי" פירש רש"י "היא יהודית, והוא כינה שמה יהודית לומר שהיא כופרת בעבודת כוכבים, כדי להטעות את אביו". מובן, איפוא, שגם השם "בארי" הוא כינוי עשו לחותנו.

ויש לומר שעשו בחר בשם "בארי" דוקא כדי למצוא חן בעיני יצחק אביו, שהתעסק אז בחפירת בארות. וקרא לו "בארי" (באר שלי), רמז לכך שאבימלך כרת ברית עם יצחק, והבאר אשר חפרו עבדי יצחק ביום ההוא היתה של יצחק, ללא ערעור ומריבה של הפלשתים.

זו, א

ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני

ותכהין: צעשן של אלו (שהיו מעשנות ומקטירות לעבודת אלילים). דבר אחר: כשנעקד על גבי המזבח והי' אצלו רוחה לשחטו צלוחה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת והיו זוכים וירדו דמעומיהם ונפלו על עיניו, לפיכך כהו עיניו. דבר אחר: כדי שיטול יעקב את הזכרות.

צריך ביאור: הפסוק עצמו מבאר את הסיבה לכהות עיניו של יצחק - "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו". מדוע אם כן, מחפש רש"י סיבות אחרות לדבר?

אלא:

בסוף פרשת חיי שרה נאמר "ויברך אלקים את יצחק", ורש"י מפרש "יבא בעל הברכות ויברך כו' ובא הקב"ה וברכו". וקשה: כיצד אפשר להבין שלאחר ברכה זו כהו עיניו של יצחק, דבר שגרם לו צער ועגמת נפש, ומה גם שכתוצאה מכך

הי' חשוב כמת (רש"י ויצא כח, יג)? ברור שהזקנה לא היתה צריכה להשפיע עליו בצורה כזו.

לכן מפרש רש"י שמצד הברכה אכן לא היו עיניו כהות, וכפי שכתוב במשה (ברכה לד, ז) "לא כהתה עינו", אך היו סיבות צדדיות שגרמו לכך.

הצורך בשני פירושים

הקושי בפירוש הראשון: א. אינו מסתבר שעשנן של נשי עשו, שגרו בדירה נפרדת, חדר לדירתו של יצחק והזיק לו. ב. מדוע לא הזיק העשן גם לרבקה.

הקושי בפירוש השני: פירוש זה הוא פירוש "מדרשי" מובהק, והוא רחוק מדרך פשוטו של מקרא.

הקושי בפירוש השלישי: איך יתכן שהקב"ה החשיך מאור עיניו של יצחק כדי שיעקב יקבל את הברכות? והרי הרבה דרכים למקום (ומשום כך בא פירוש זה כפירוש שלישי, כי קושי זה הוא בגדר תמי' ופליאה).

והנה, לכל אחד משלשה פירושים אלו ישנו יתרון מסויים.

היתרון בפירוש הראשון: סמיכות הכתובים מורה כן ("ותהיינה מורת רוח ליצחק ולרבקה (שהיו עובדות עבודת אלילים, רש"י) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עינו"). משום כך קודם פירוש זה לשאר הפירושים.

היתרון בפירוש השני: א. לפי שאר הפירושים יוצא שיעקב קבל את הברכות כתוצאה מדבר שלילי (עשן עבודה זרה, רצונו של יצחק לברך את עשו). מה שאין כן לפירוש זה נמצא שהסיבה היתה שבחו של יצחק (העקידה). ב. לפי פירוש זה (שכהו עינו בעת העקידה) מתורץ בפשטות מדוע לא הרגיש יצחק בכך שעשו "פירש לעבודת אלילים" (רש"י לעיל כה, כז).

היתרון בפירוש השלישי: לשאר הפירושים נמצא שעינו של יצחק כהו זמן רב לפני שהזדקן (שהרי יצחק הי' בן שלשים ושבע בשעת העקידה, ובן מאה כשלקח עשו את נשיו), אם כן הי' לו לכתוב תחלה "ותכהין עינו" ואחר כך "ויהי כי זקן יצחק". מה שאין כן לפירוש זה אתי שפיר מה שהקדים הכתוב "ויהי כי זקן יצחק" ל"ותכהין עינו".

יינה של תורה

הקב"ה החשיך מאור עיניו של יצחק בכדי שיעקב יקבל את הברכות (לפי הפירוש השלישי ברש"י), אף שהי' לו "עצה" פשוטה כביכול - לגלות ליצחק שעשו הוא רשע. וטעם הדבר הוא, כי הקב"ה לא רצה לדבר סרה על עשו, ועל דרך מאמר רז"ל (סנהדרין יא, א) "אמר לפניו: רבונו של עולם, מי חטא, אמר לו: וכי דילטור (רכיל, רש"י) אני לך, הטל גורלות".

ואם בעשו כך, בכל אחד ואחד מישראל על אחת כמה וכמה.

שם: בעשן של אלו

יש לשאול: לפי זה, מדוע נאמר בכתוב "ויהי כי זקן יצחק", והרי הזקנה לא היתה הסיבה לכיהוי עיניו. ויש לומר, שמלים אלו הנן הקדמה לכללות הסיפור (לא ל"ותכהין"): מכיון שיצחק הגיע לזקנה, ביקש לברך את עשו לפני מותו, כאמרו (פסוק הבא) "הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי".

כז, ב

ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי

לא ידעתי יום מותי: אמר רבי יהושע בן קרחה: אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג חמש שנים לפניהם וחמש לאחר כן. ויצחק הי' בן קכ"ג, אמר: שמא לפרק אמי אני מגיע, והיא בת קכ"ז מתה, והריני בן חמש שנים סמוך לפרקה. לפיכך לא ידעתי יום מותי: שמא לפרק אמי שמא לפרק אבא.

צריך ביאור: הסיבה לדאגתו של יצחק מפורשת בכתוב - "הנה נא זקנתי". מדוע, איפוא, מחפש רש"י הסבר לדבר?

והביאור:

בסוף פרשת חיי שרה נאמר "ויברך אלקים את יצחק", ורש"י מפרש "יבא בעל הברכות ויברך כו", ובא הקב"ה וברכו". ומכיון שיצחק נתברך מהקב"ה בעל הברכות, ברור שהתברך גם באריכות ימים. וקשה: מדוע דאג יצחק בהיותו בן קכ"ג, והרי אברהם ושרה, שנתברכו אף הם מהקב"ה, האריכו ימים מעבר לגיל זה? על זה מתרץ רש"י, שיצחק הי' מודאג משום שהי' בן חמש שנים לפני פרק אמו.

אמנם, ברור שברכת ה' מוסיפה לאדם אריכות ימים על-טבעית. וקשה: א. מדוע דאג יצחק בהיותו בן קכ"ג? ב. מדוע לא חי יותר מק"פ שנה (חמש שנים אחר פרק אביו)?

והביאור:

כשאברהם הי' בן מאה ושרה היתה בת תשעים, כבר היו "זקנים" ו"באים בימים" (וירא יח, יא). כלומר: הם "נכנסו" כבר בכל הימים שנקבעו להם על פי הטבע, ומה שהאריכו ימים אחר כך הי' בגלל ברכת ה'.

לפי זה מתורצות שתי השאלות: